

خلاصه جامع و مفهومی مطالعات اجتماعی هشتم: آمادگی برای امتحان (فصل‌های ۱ تا ۶)

مقدمه: راهنمای مطالعه برای شب امتحان

دانش‌آموزان عزیز، این خلاصه برای یک مرور سریع، مفهومی و هدفمند طراحی شده است تا به شما در جمع‌بندی نهایی برای امتحان مطالعات اجتماعی کمک کند. در این راهنما، نکات کلیدی و مفاهیم اصلی شش فصل اول کتاب به تفکیک دروس خلاصه شده‌اند. این ساختار به شما کمک می‌کند تا به سرعت نقاط ضعف خود را شناسایی کرده و همان بخش را با دقت بیشتری مرور کنید. با آرامش، تمرکز و اعتماد به نفس از این راهنما استفاده کنید تا با آمادگی کامل در جلسه امتحان حاضر شوید.

فصل اول: تعاون (درس ۱ و ۲)

۱.۱. اهمیت و مفهوم تعاون

تعاون یا همیاری، یک اصل اساسی در زندگی اجتماعی و از آموزه‌های مهم دینی ماست. همان‌طور که در ماجراهای کتاب دیدیم، انسان‌ها برای حل مشکلات فردی و ساختن جامعه‌ای بهتر، به کمک و همکاری یکدیگر نیازمندند. این فصل به بررسی مفهوم، جایگاه و اشکال مختلف تعاون می‌پردازد.

درس ۱: تعاون (۱)

- **تعریف و اهمیت تعاون:** تعاون به معنای احساس مسئولیت نسبت به دیگران و یاری رساندن به هموعان در زمان سختی و نیاز است. در ماجرای «احمد آقا»، اعضای خانواده با تقسیم کارها به او کمک کردند و در داستان «جلال»، نوجوانان با همفکری و همکاری، مشکل زباله‌های محله را حل کردند. این دو داستان نشان می‌دهد که با همکاری می‌توان بر مشکلات بزرگ غلبه کرد.
- **جایگاه تعاون در اسلام:** قرآن کریم به صراحت ما را به همکاری در کارهای نیک دعوت می‌کند و از همکاری در گناه و ستمکاری باز می‌دارد. آیه «...تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَ الْعُدْوَانِ...» به این معناست که باید در نیکی و پرهیزکاری یکدیگر را یاری کنیم، اما هرگز در گناه و دشمنی همکار نباشیم.
- **جلوه‌های تعاون:** تعاون در زندگی روزمره شکل‌های گوناگونی دارد، از جمله:

1. اظهار محبت، دوستی و همدلی
2. خوشحال کردن یکدیگر
3. هدیه دادن
4. کوشش برای ایجاد صلح و آشتی
5. عیادت از بیمار
6. قرض دادن
7. رفع مشکلات مردم و یاری رساندن به آن‌ها

درس ۲: تعاون (۲)

- **اشکال سازمان‌یافته تعاون:** علاوه بر همیاری‌های فردی، تعاون به شکل‌های گروهی و سازمان‌یافته نیز وجود دارد که در جدول زیر مقایسه شده‌اند:

نوع سازمان	شرح فعالیت	مثال
مؤسسات خیریه و سازمان‌های مردم‌نهاد	این سازمان‌ها با کسب مجوز از وزارت کشور، برای حمایت از نیازمندان، بیماران، سالمندان، یتام و آسیب‌دیدگان اجتماعی فعالیت می‌کنند.	انجمن حمایت از بیماران خاص، مؤسسات نگهداری از یتام، خیرین مدرسه‌ساز.
وقف	وقف به معنای حبس کردن یک دارایی (مانند زمین یا ساختمان) برای استفاده عمومی و کمک به دیگران است. به این دارایی «موقوفات» می‌گویند و کسی حق تصرف در آن را ندارد؛ یعنی تا ابد باید به همان صورتی که واقف (وقف‌کننده) معین نموده است، استفاده شود. یکی از انواع آن، وقف گروهی است که در آن چند نفر با مشارکت یکدیگر وقفی را انجام می‌دهند.	ساختن مدرسه، مسجد، بیمارستان یا درمانگاه وقفی برای استفاده مردم.
شرکت‌های تعاونی	گروهی از مردم برای رفع نیازهای شغلی و اقتصادی خود، با سرمایه‌گذاری مشترک یک شرکت تعاونی تأسیس می‌کنند. اصل مهم در تعاونی‌ها، برابری اعضاست (هر عضو یک رأی دارد) و هدف اصلی، حل مشکلات اقتصادی اعضا و توزیع برابر سود است. این شرکت‌ها به سه دسته تولیدی، توزیعی و خدماتی تقسیم می‌شوند.	تعاونی تولیدکنندگان فرش، تعاونی مصرف کارکنان، تعاونی دندانپزشکان.

این فصل نشان داد که چگونه همکاری در سطوح مختلف، از خانواده تا سازمان‌های بزرگ، به بهبود جامعه کمک می‌کند. اکنون آماده می‌شویم تا ساختار کلان اداره جامعه یعنی دولت را بررسی کنیم.

فصل دوم: نقش دولت در اداره کشور (درس ۳ و ۴)

۲.۱. ساختار و وظایف قوه مجریه

دولت یا قوه مجریه، مسئول اصلی اداره امور کشور و ارائه خدمات عمومی به شهروندان است. شناخت ساختار و وظایف آن به ما کمک می‌کند تا با حقوق و مسئولیت‌های متقابل مردم و حکومت بهتر آشنا شویم.

درس ۳: ساختار و تشکیلات دولت

- **ریاست جمهوری:** فرآیند انتخاب و شروع به کار رئیس جمهور به شرح زیر است:
 - **انتخاب:** رئیس جمهور با رأی مستقیم مردم برای یک دوره چهارساله انتخاب می‌شود. حداقل سن رأی‌دهندگان ۱۸ سال تمام است.
 - **شروع به کار:** پس از انتخاب، دو مرحله کلیدی طی می‌شود:
 1. **تنفیذ:** حکم ریاست جمهوری توسط رهبری امضا و تأیید می‌شود.
 2. **تحلیف:** رئیس جمهور در مجلس شورای اسلامی سوگند یاد می‌کند که وظایف خود را به درستی انجام دهد.
- **شرایط رئیس جمهور:** بر اساس اصل ۱۱۵ قانون اساسی، رئیس جمهور باید از میان رجال مذهبی و سیاسی که واجد شرایط زیر باشند، انتخاب گردد:
 - ایرانی‌الاصل و تابع ایران
 - مدیر و مدبر
 - دارای حسن سابقه، امانت و تقوی
 - مؤمن و معتقد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی کشور
- **هیئت دولت و وزارتخانه‌ها:** هیئت دولت متشکل از رئیس جمهور و وزیران است که درباره مسائل مهم کشور تصمیم‌گیری می‌کنند. هر وزارتخانه مسئولیت بخشی از امور کشور را بر عهده دارد:
 - درس خواندن در مدرسه ← وزارت آموزش و پرورش
 - استفاده از اتوبان و جاده‌ها ← وزارت راه و شهرسازی
 - رفتن به سینما و کتابخانه ← وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
 - مراجعه به پزشک و بیمارستان ← وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
 - مصرف آب و برق ← وزارت نیرو

درس ۴: وظایف دولت

- **هزینه‌ها و درآمدها:** دولت برای اداره کشور و ارائه خدمات، نیازمند تأمین هزینه‌ها از طریق درآمدها است.
 - **هزینه‌ها:** دولت برای اموری مانند ساخت مدرسه، جاده، پل، فرودگاه، پرداخت حقوق معلمان و کارمندان، و حفاظت از محیط زیست پول خرج می‌کند.
 - **درآمدها:** اصلی‌ترین منابع درآمد دولت عبارتند از:
 1. **مالیات‌ها:** شامل مالیات مستقیم (مانند مالیات بر درآمد) و مالیات غیرمستقیم (مانند مالیات بر کالاها).
 2. **درآمد حاصل از صدور و فروش نفت و گاز:** یکی از مهم‌ترین منابع درآمدی کشور.
 3. **درآمدهای دیگر:** شامل درآمدهای حاصل از ارائه خدمات دولتی مانند آب، برق، گاز، صدور گواهینامه، گذرنامه و سند مالکیت.
- **بودجه:** بودجه، سند پیش‌بینی دخل و خرج (درآمدها و هزینه‌ها) دولت برای یک سال است. دولت هر سال لایحه بودجه را برای تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌کند.

پس از آشنایی با قوه مجریه، به سراغ قوه قضائیه می‌رویم که وظیفه نظارت بر اجرای صحیح قوانین و برقراری عدالت را بر عهده دارد.

فصل سوم: نوجوانان و قانون (درس ۵ و ۶)

۳.۱. چالش‌های نوجوانی و راهکارهای قانونی

دوره نوجوانی با ویژگی‌های منحصر به فرد خود، افراد را در موقعیت‌های حساس و گاهی آسیب‌پذیر قرار می‌دهد. در این فصل، با برخی از این چالش‌ها و نقش قانون در پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی آشنا می‌شویم.

درس ۵: آسیب‌های اجتماعی و پیشگیری از آنها

- ویژگی‌های دوره نوجوانی: برخی از مهم‌ترین خصوصیات این دوره که می‌تواند زمینه‌ساز چالش‌هایی باشد، عبارتند از:
 - هویت‌جویی: نوجوان در تلاش است تا خود را بشناسد و جایگاه و هدفش در زندگی را پیدا کند.
 - هیجان‌طلبی و میل به تجربه کردن: نوجوان سرشار از انرژی است و به تجربه کردن پدیده‌های جدید علاقه دارد.
 - استقلال‌طلبی: نوجوان می‌خواهد وابستگی خود را کم کرده و خودش برای زندگی‌اش تصمیم بگیرد.
 - حساس‌شدن نسبت به خود: نوجوان توجه بیشتری به ظاهر خود پیدا می‌کند و دوست دارد مورد قبول همسالانش قرار بگیرد.
 - شکو‌تردید: نوجوان گاهی با شک و تردید به دانسته‌های قبلی خود نگاه می‌کند و می‌خواهد خودش حقیقت را کشف کند.
- آسیب‌های اجتماعی: دو مورد از آسیب‌های اجتماعی مهم که نوجوانان ممکن است در معرض آن قرار گیرند:
 - پرخاشگری و نزاع: این رفتار نتیجه عدم کنترل (مهاری) خشم است. هنگام عصبانیت باید سه قاعده کلیدی را به خاطر سپرد: به خودم، به دیگران، و به اموال صدمه نزنم.
 - اعتیاد: گرایش به مواد مخدر اغلب به دلیل کنج‌کاوی، فشار دوستان یا فرار از مشکلات است. داشتن مهارت «نه گفتن» یکی از مؤثرترین راه‌ها برای مقابله با این خطر است.
- راه‌های پیشگیری: نهادهای مختلفی در پیشگیری از آسیب‌ها نقش دارند:
 - ارتباط با خدا: نماز و دعا به انسان آرامش می‌دهد و او را از وسوسه‌های شیطانی دور می‌کند.
 - خانواده: والدین مسئولیت قانونی مراقبت و نظارت بر فرزندان خود را دارند.
 - مدرسه: معلمان و مسئولان مدرسه وظیفه تربیت و مراقبت از دانش‌آموزان را بر عهده دارند.
 - قانون (پلیس): نیروی انتظامی (پلیس) با برقراری امنیت و برخورد با قانون‌شکنان، از حقوق افراد حمایت می‌کند.

درس ۶: قوه قضائیه

- تعریف و جایگاه: قوه قضائیه «پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی» است و وظیفه اصلی آن برقراری عدالت در جامعه است. رئیس این قوه توسط رهبری برای مدت پنج سال انتخاب می‌شود.
- وظایف اصلی: پنج وظیفه اصلی قوه قضائیه عبارتند از:
 1. رسیدگی به شکایت‌های مردم و حل اختلافات آن‌ها
 2. کشف جرم، تعقیب و مجازات مجرمین
 3. اقدامات مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم
 4. گسترش عدل و آزادی‌های مشروع
 5. نظارت بر حسن اجرای قوانین
- انواع دعاوی (اختلافات): اختلافاتی که در دادگاه‌ها مطرح می‌شوند به دو دسته اصلی تقسیم می‌شوند:

نوع دعوا	شرح	مثال از متن درس
کیفری	مربوط به جرمی است که برای آن مجازات (مانند زندان) تعیین می‌شود.	توهین و فحاشی، قدرت‌نمایی، یا پزشکی بدون داشتن مجوز قانونی (غصب عنوان).

حقوقی	دادگاه مجازاتی تعیین نمی‌کند، بلکه فرد را ملزم به انجام تکلیف یا پرداخت خسارت می‌کند.	خراب کردن بخشی از خانه همسایه در هنگام ساختمان‌سازی، یا اختلاف بر سر سند یک زمین کشاورزی.
-------	---	---

• ارکان دادرسی:

- **قاضی:** فردی عادل و آشنا با قوانین است که با مطالعه مدارک و شنیدن دلایل طرفین، رأی صادر می‌کند.
- **وکیل:** فردی متخصص در رشته حقوق است که افراد می‌توانند برای دفاع از حقوق خود در دادگاه او را انتخاب کنند.

قانون در دنیای مدرن که با فناوری‌های ارتباطی گره خورده است، ابعاد جدیدی پیدا می‌کند. در فصل بعد به عصر ارتباطات می‌پردازیم.

فصل چهارم: عصر ارتباطات (درس ۷ و ۸)

۴.۱. تحول رسانه‌ها و تأثیر آن بر زندگی

فناوری‌های نوین ارتباطی، جهان ما را به «عصر ارتباطات» تبدیل کرده و تمام جنبه‌های زندگی، از آموزش و کسب‌وکار گرفته تا فرهنگ و روابط اجتماعی را دگرگون ساخته است. این فصل به بررسی این تحولات و تأثیرات آن می‌پردازد.

درس ۷: ارتباط و رسانه

• سیر تحول رسانه‌ها: تاریخ ارتباطات شاهد تحولات بزرگی بوده است:

- ارتباطات اولیه و سنتی: شامل ارتباط با اصوات، کلمات، ابداع خط و الفبا، و در فواصل دور از طریق چاپارخانه، دود و آتش.
- چهار تحول بزرگ در ارتباطات:
 1. تحول اول: اختراع ماشین چاپ که به تکثیر انبوه اطلاعات و گسترش دانش کمک کرد.
 2. تحول دوم: استفاده از الکتریسیته که با اختراع تلگراف، تلفن، رادیو و تلویزیون، ارتباطات را سریع‌تر و فراگیرتر کرد.
 3. تحول سوم: اختراع رایانه و ماهواره‌های فضایی که انقلابی در ذخیره‌سازی، پردازش و انتقال اطلاعات ایجاد کردند.
 4. تحول چهارم: فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) و اینترنت که امکان انتقال حجم عظیمی از اطلاعات را در یک لحظه به سراسر جهان فراهم کردند.

درس ۸: رسانه‌ها در زندگی ما

- کاربردهای فناوری اطلاعات: فناوری‌های نوین کاربردهای مثبت فراوانی در زندگی روزمره دارند:
 - کسب و کار اینترنتی: امکان مقایسه، انتخاب و خرید آنلاین کالاها.
 - خدمات دولت الکترونیکی: پرداخت قبوض، ثبت‌نام‌های مختلف و رزرو بلیت از راه دور.
 - فعالیت‌های علمی: دسترسی سریع به اطلاعات و منابع پژوهشی.
 - ارتباط سریع با دیگران: از طریق پست الکترونیک (ایمیل) و تلفن همراه.
- تحلیل تأثیرات رسانه‌های جمعی بر فرهنگ: رسانه‌ها علاوه بر جنبه‌های مثبت، می‌توانند تأثیرات منفی نیز بر فرهنگ عمومی و سبک زندگی داشته باشند:
 - آثار منفی:
 - ترویج خشونت: نمایش بیش از حد خشونت در فیلم‌ها و بازی‌های رایانه‌ای.

■ **تشویق به مصرف‌گرایی:** آگهی‌های بازرگانی افراد را به خرید کالاها، حتی کالاهای غیرضروری یا مضر، تشویق می‌کنند.

■ **کاهش ارتباطات چهره به چهره:** استفاده بیش از حد از تلفن و پیامک، جایگزین دید و بازدیدهای خانوادگی و دوستانه شده است.

○ **بازی‌های رایانه‌ای:** بازی‌های نامناسب می‌توانند خشونت را ترویج داده و بر روح و روان نوجوانان اثرات مخرب بگذارند. به همین دلیل، توجه به **رده‌بندی سنی** بازی‌ها اهمیت زیادی دارد.

● **سواد رسانه‌ای:** برای استفاده امن از فضای مجازی، رعایت نکات زیر ضروری است:

- هرگز عکس‌ها یا فیلم‌های خانوادگی خود را وارد اینترنت نکنید.
- رمز عبور پست الکترونیک و اطلاعات بانکی خود را فاش نکنید.
- از ارتباط با افراد ناشناس در فضای مجازی پرهیز کنید.
- به عنوان تحریک‌کننده و اخبار غیرواقعی بی‌اعتنایی کنید.
- خریدهای اینترنتی را با مشورت بزرگترها انجام دهید.

از دنیای ارتباطات مدرن، به سراغ تاریخ صدر اسلام می‌رویم تا ببینیم پیام الهی چگونه در آن دوران حساس و سرنوشت‌ساز منتشر شد.

فصل پنجم: از حرا تا نینوا (درس ۹ و ۱۰)

۵.۱. ظهور اسلام و شکل‌گیری تاریخ تمدن اسلامی

این فصل به یکی از مهم‌ترین مقاطع تاریخ، یعنی ظهور اسلام، شکل‌گیری امت اسلامی به رهبری پیامبر اکرم (ص) و رویدادهای سرنوشت‌ساز پس از رحلت ایشان تا قیام عاشورا می‌پردازد. این دوره، نقطه آغازین تمدن اسلامی است.

درس ۹: ظهور اسلام در شبه جزیره عربستان

- **عصر جاهلیت:** عربستان پیش از اسلام، از نظر فرهنگی و اجتماعی در شرایط نامناسبی قرار داشت که به آن «عصر جاهلیت» می‌گویند. ویژگی‌های این دوره عبارت بودند از: بت‌پرستی، زندگی قبیله‌ای، جنگ و کینه‌توزی، و نبود حکومت مرکزی.
- **مراحل دعوت پیامبر (ص) در مکه:** دعوت پیامبر در مکه دو مرحله داشت:
 - **دعوت پنهانی و فردی:** در سه سال اول، پیامبر (ص) به صورت مخفیانه نزدیکان خود را به اسلام دعوت کرد.
 - **دعوت آشکار:** پس از سه سال، پیامبر (ص) به فرمان خدا دعوت خود را ابتدا برای خویشاوندان و سپس برای عموم مردم آشکار کرد.
- **واکنش مشرکان:** بزرگان قریش که منافع خود را در خطر می‌دیدند، با روش‌های مختلف به مقابله با اسلام پرداختند:
 - **تطمیع پیامبر (ص)** با پیشنهاد ثروت و ریاست.
 - **آزار و شکنجه شدید** مسلمانان (مانند شهادت یاسر و سمیه).
 - **اجبار گروهی** از مسلمانان به مهاجرت به حبشه.
 - **تحریم اقتصادی و اجتماعی** مسلمانان در شعب ابی‌طالب که سه سال به طول انجامید.
- **هجرت به مدینه:** با افزایش فشار مشرکان و پیمان مردم یثرب (مدینه) با پیامبر (ص) برای حمایت از ایشان، زمینه برای هجرت از مکه به مدینه فراهم شد. این هجرت، مبدأ تاریخ مسلمانان قرار گرفت.
- **اقدامات پیامبر (ص) در مدینه:** پیامبر (ص) با ورود به مدینه، پایه‌های حکومت اسلامی را بنا نهاد:
 - **تأسیس مسجد:** به عنوان مرکز عبادت، مدیریت سیاسی و آموزش.
 - **ایجاد پیمان برادری:** میان مهاجرین (مسلمانان مکه) و انصار (مسلمانان مدینه) برای ایجاد اتحاد.
 - **تنظیم پیمان‌نامه سیاسی:** با ساکنان مدینه از جمله یهودیان، برای ایجاد همزیستی مسالمت‌آمیز و دفاع مشترک از شهر.

- **واقعه غدیر خم:** در بازگشت از آخرین حج، پیامبر (ص) حضرت علی (ع) را به عنوان جانشین و پیشوای مسلمانان پس از خود معرفی کردند.

درس ۱۰: از رحلت پیامبر تا قیام کربلا

- **ماجرای سقیفه:** پس از رحلت پیامبر (ص)، گروهی از مهاجرین و انصار در محلی به نام «سقیفه بنی ساعده» جمع شدند و با نادیده گرفتن واقعه غدیر، ابوبکر را به عنوان اولین خلیفه انتخاب کردند.
 - **دوران خلفای سه‌گانه:** در دوران خلافت ابوبکر، عمر و عثمان، فتوحات اسلامی گسترش یافت و سرزمین‌های زیادی از جمله ایران، شام و مصر به قلمرو مسلمانان اضافه شدند.
 - **حکومت امام علی (ع):** پس از کشته شدن عثمان، مردم با اصرار فراوان با امام علی (ع) بیعت کردند. ویژگی‌های حکومت ایشان عبارت بود از:
 - **مبنای حکومت:** عمل به قرآن و سنت پیامبر (ص).
 - **تأکید بر عدالت:** توزیع یکسان و برابر بیت‌المال میان همه مسلمانان.
 - **ساده‌زیستی:** مقابله با اشرافی‌گری و تجمل‌گرایی حاکمان.
 - **برگزیدن افراد صالح:** انتخاب کارگزاران بر اساس شایستگی و تقوا.
 - **چالش‌ها:** مخالفت ریاست‌طلبان و ثروت‌اندوزان منجر به وقوع سه جنگ داخلی **جمل، صفین و نهروان** شد.
 - **صلح امام حسن (ع):** پس از شهادت امام علی (ع)، امام حسن (ع) به خلافت رسیدند اما به دلیل سست‌عنصری یاران و فریبکاری معاویه، برای حفظ اصل اسلام ناچار به پذیرش صلح‌نامه شدند.
 - **قیام امام حسین (ع):**
 - **زمینه قیام:** با به خلافت رسیدن یزید که فردی فاسد بود و آشکارا اصول اسلام را زیر پا می‌گذاشت، اساس دین در خطر قرار گرفت.
 - **هدف قیام:** امام حسین (ع) هدف خود را «اصلاح امت جدم» و «امر به معروف و نهی از منکر» اعلام کردند.
 - **دست‌آورد:** قیام کربلا چهره واقعی حکومت بنی‌امیه را آشکار کرد، مانع از بین رفتن کامل اسلام شد و الهام‌بخش تمام قیام‌های آزادی‌خواهانه و ضداستبدادی در طول تاریخ گردید.
- اکنون که با تاریخ صدر اسلام آشنا شدیم، به بررسی ورود اسلام به ایران و تأثیرات متقابل این دو فرهنگ بزرگ بر یکدیگر می‌پردازیم.

فصل ششم: عصری تازه در تاریخ ایران (درس ۱۱ و ۱۲)

۶.۱. ایران و اسلام: تعامل فرهنگ‌ها و شکل‌گیری تمدنی نوین

ورود اسلام به ایران، سرآغاز دوره‌ای جدید در تاریخ کشور ما بود. در این دوره، فرهنگ غنی و کهن ایرانی با آموزه‌های انسان‌ساز اسلام درآمیخت و زمینه‌ساز شکل‌گیری یکی از درخشان‌ترین تمدن‌های بشری، یعنی تمدن ایرانی-اسلامی شد.

درس ۱۱: ورود اسلام به ایران

- **ایران در آستانه ظهور اسلام:** حکومت ساسانی در اواخر عمر خود به دلایل مختلف دچار ضعف شدید شده بود:
 - رقابت و دشمنی شاهزادگان و اشراف در دربار.
 - وجود نظام طبقاتی شدید و بی‌عدالتی اجتماعی.
 - گرفتن مالیات‌های سنگین از مردم.
 - طغیان رودها و شکسته شدن سدها که به اقتصاد کشور آسیب زد.
- **دلایل گرایش ایرانیان به اسلام:** ایرانیان به صورت داوطلبانه و به دلایل زیر به اسلام علاقه‌مند شدند:
 - پیام جذاب **برابری و برادری** اسلام که با نظام طبقاتی ساسانی در تضاد بود.
 - اخلاق و رفتار پسندیده پیامبر (ص) و امامان شیعه (ع).

- حضور امام رضا (ع) و دیگر امامزادگان در ایران که موجب گسترش تشیع و علاقه مردم به اهل بیت شد.
- حکومت امویان و عباسیان: سیاست این دو خلافت در برابر ایرانیان تفاوت‌هایی داشت:

حکومت	سیاست در قبال ایرانیان
امویان	ایرانیان را تحقیر کرده و از آن‌ها مالیات‌های سنگین می‌گرفتند. به ایرانیان مناصب مهم حکومتی واگذار نمی‌شد.
عباسیان	در ابتدا از توانایی ایرانیان در مناصب مهمی چون وزارت و فرماندهی سپاه استفاده کردند، اما پس از مدتی به دلیل بی‌اعتمادی، شخصیت‌های برجسته ایرانی مانند ابومسلم خراسانی و خاندان برمکیان را به طرز ناجوانمردانه‌ای حذف کردند.

درس ۱۲: عصر طلایی فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی

- تأسیس سلسله‌های ایرانی: با ضعیف شدن خلافت عباسی از قرن سوم هجری، حکومت‌های مستقل یا نیمه‌مستقل ایرانی مانند **ظاهریان**، **صفاریان**، **سامانیان** و **آل بویه** در نقاط مختلف ایران شکل گرفتند.
- نقش سلسله‌های ایرانی: این حکومت‌ها نقش مهمی در شکوفایی فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی داشتند:
 - احیای زبان و ادب فارسی: با حمایت از شاعران بزرگی چون **رودکی** (پدر شعر فارسی) و **فردوسی**، زبان فارسی را دوباره رونق بخشیدند.
 - حمایت از علم و دانش: برای دانشمندان و عالمان ارزش زیادی قائل بودند و از آن‌ها حمایت می‌کردند.
 - ترویج فرهنگ شیعه: به ویژه در دوران آل بویه، مراسمی مانند جشن عید غدیر و سوگواری برای امام حسین (ع) به صورت رسمی و باشکوه برگزار می‌شد.
- دستاوردهای علمی و فرهنگی: ایرانیان مسلمان در قرون اولیه هجری، پرچمدار علم و دانش در جهان اسلام بودند. مهم‌ترین دستاوردها در رشته‌های مختلف عبارتند از:
 - علوم اسلامی (حدیث، فقه، تفسیر): محمد بن یعقوب کلینی (کتاب کافی)، شیخ طوسی و طبری.
 - فلسفه و پزشکی: فارابی (معلم ثانی) و ابوعلی سینا (نویسنده کتاب‌های شفا و قانون).
 - تاریخ و جغرافیا: طبری (تاریخ طبری)، بلعمی و ابوریحان بیرونی.
 - ادبیات و شعر: رودکی و فردوسی (سراینده شاهنامه).
 - معماری: ساخت مساجد باشکوه با الهام از معماری دوره ساسانی، مانند **مسجد جامع فهرج** یزد که از نخستین مساجد ایران است.